

УДК 37.091.33: [028:316.628]

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-6\(225\)-110-114](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-6(225)-110-114)**ШУЛЯР ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ,**

доктор педагогічних наук, професор,
заслужений учитель України, директор,
Інституту прикладної педагогіки, м. Київ, Україна

Vasyl Shuliar,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Honored Teacher of Ukraine, Director,
Institute of Applied Pedagogy, Kyiv, Ukraine

E-mail: vshuliar@ipp.org.ua**ORCID iD:** <https://orcid.org/0000-0001-8643-0105>**ГЛАДИШЕВ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,**

доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту, Інститут педагогіки Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Volodymyr Gladyshev,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Pedagogy
and Educational Management, Institute of Pedagogy of the Admiral Makarov
National Shipbuilding University, Mykolaiv, Ukraine

E-mail: prospect.ter@gmail.com**ORCID iD:** <https://orcid.org/0000-0001-7232-4184>

«ІМЕРСІЙНИЙ СКЛАДНИК» БІБЛІОТЕРАПЕВТИЧНОГО ЧИТАННЯ

А Розкрито специфіку та роль імерсійного складника в бібліотерапевтичному читанні. Він є інструментом психологічної самодопомоги вчителя. Обґрунтовано актуальність проблеми з огляду на зростання емоційно-психологічного навантаження на педагогів, особливо в умовах війни та реалізації концепції Нової української школи. Проаналізовано попередні дослідження з теорії та практики бібліотерапевтичного читання. Виокремлено сучасні підходи до використання імерсійних технологій в освіті. Визначено структуру бібліотерапевтичного читання, підкреслено значення бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів, його об'єктивно-суб'єктивну природу та вплив на задоволення особистісних запитів учителя-читача. Доведено, що імерсія як процес глибокого занурення у художню реальність забезпечує привласнення читачем емоційно-ціннісного досвіду. Таке читання сприяє підвищенню психологічної стійкості та емоційно-психологічному відновленню. Запропоновано визначення поняття «імерсійний складник бібліотерапевтичного читання» та окреслено його функції на всіх етапах читання. Виокремлено перспективи подальших досліджень, які пов'язані з удосконаленням методики бібліотерапевтичного читання шляхом посилення імерсійного компонента.

Ключові слова: бібліотерапевтичне читання; імерсія; імерсійний складник; імерсійні технології; психологічна самодопомога; літературний твір; емоційний досвід; особистісний запит; художня реальність

“THE IMMERSIVE COMPONENT” OF BIBLIOTHERAPEUTIC READING

S The article explores the specificity and functional significance of the immersive component within bibliotherapeutic reading, which is considered as an effective tool for teachers' psychological self-help. The relevance of this issue is justified by the intensification of emotional and psychological workloads experienced by educators, especially in the context of war and the implementation of the New Ukrainian School reform, which places the teacher at the center of educational transformation. The paper presents an overview of previous research on bibliotherapeutic reading and contemporary studies on immersive technologies in education. It outlines the structure of bibliotherapeutic reading and emphasizes the importance of the bibliotherapeutic potential of literary works, understood as the combination of subjective and objective features that allow a text to meet the reader's personal needs and support emotional resilience. Particular attention is given to immersion as a state of deep engagement with the artistic reality created by the author. This immersion enables readers to internalize emotionally meaningful experiences, perceive fictional situations as existentially significant, and apply these experience to real-life psychological challenges. The article introduces the concept of the “immersive component of bibliotherapeutic reading”, defines its essence, and demonstrates how immersion manifests at each stage of the bibliotherapeutic process – ranging from the formation of the personal request to selecting, reading, and interpreting a literary work. The results indicate that the immersive component enhances the effectiveness of bibliotherapeutic reading by deepening emotional involvement and supporting psychological recovery. Prospects for further research include optimizing the application of immersive mechanisms within bibliotherapeutic practice and strengthening the coherence among reading stages through intentional immersive engagement.

Keywords: bibliotherapeutic reading; immersion; immersive component; psychological self-help; emotional resilience; artistic reality; personal request; literary experience

Актуальність проблеми. Питання про бібліотерапевтичне читання як інструмент психологічної самопомоги вчителя на сучасному етапі життя нашого суспільства є надзвичайно важливим: професія вчителів передбачає, що він витрачає багато енергії, а також психологічне навантаження на педагогів значно підсилюється за часів війни. Оскільки саме від вчителя залежить успішність реалізації Концепції Нової української школи, саме він є ключовою постаттю освітнього процесу, «головним людським ресурсом» [13]. Застосування інструментів підвищення психологічної стійкості педагогів, їхнього емоційно-психологічного відновлення є важливим чинником успішності шкільної освіти.

Актуальність теми статті зумовлена наступними чинниками:

- необхідністю подальшої розробки теорії й практики бібліотерапевтичного читання, яке останнім часом зарекомендувало себе як ефективний інструмент психологічної самопомоги вчителя;

- потребою виявлення ролі іммерсії в процесі бібліотерапевтичного читання, з'ясуванням специфіки іммерсійного складника цього специфічного виду читання;

- необхідністю підвищення ефективності бібліотерапевтичного читання за рахунок усебічного використання його іммерсійного складника.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Зважаючи на специфіку теми дослідження, потрібно проаналізувати:

- а) дослідження з теорії й практики бібліотерапевтичного читання як інструменту психологічної самопомоги вчителя;

- б) дослідження в галузі іммерсійних технологій, їхнього використання в освітньому процесі загальноосвітньої та вищої шкіл.

Концепцію бібліотерапевтичного читання як засобу психологічної самопомоги вчителя викладено у 2020 році. Посібник було видано Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти [2]. Модуль з бібліотерапевтичного читання впроваджений у навчальний процес МОППО [3], аналіз його ефективності було подано в доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції [там само].

Під час удосконалення теорії й практики бібліотерапевтичного читання як інструменту психологічної самопомоги вчителю виникла потреба дослідження специфіки бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів, які залучаються до процесу бібліотерапевтичного читання. Специфіку бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів та його зв'язок із родовою специфікою цих творів визначено в окремій статті [5]. Продовженням дослідження стало створення навчально-методичного посібника, який надає приклади виявлення бібліотерапевтичного потенціалу класичних творів української та зарубіжної літератури [6].

У той же час, питання про іммерсійний складник бібліотерапевтичного читання поки що не досліджувалося.

Проблема застосування іммерсійних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої та вищих шкіл останнім часом набула великого значення у вітчизняній

(В. П. Боса, 2020; В. І. Горбаченко, 2024; Іммерсивні технології..., 2022; Іммерсивні технології..., 2024) та закордонній педагогіці (Cami Rincon, Jorge Perez, 2025). Також питання про іммерсію «як особливий стан свідомості, який супроводжується відчуттям глибокого занурення в реальність» [10] має велике значення для мистецтва, тому що воно апелює переважно до почуттів людини.

Вчені Інституту цифровізації освіти НАПН України розглядають питання про використання іммерсійних технологій у навчанні предметів природничо-математичного циклу (Іммерсив., 2024, 25–34), у STEM-освіті (Іммерсив., 2024, 35–39), вивченні іноземних мов (Іммерсив., 2024, 40–42), змішаному та дистанційному навчанні (Іммерсив., 2024, 43–49), розглядають загальні аспекти використання цих технологій в освіті (Іммерсив., 2024, 4–24). Зазначені вище проблеми досліджують Ю. М. Богачков, В. П. Боса, О. Ю. Буров, В. І. Горбаченко, О. О. Гриб'юк, І. А. Коркішко, С. Г. Литвинова, Л. А. Лупаренко, М. М. Мінтій, Ю. Г. Носенко, О. П. Пінчук, І. М. Поляченко, Н. В. Рашевська, С. С. Семеріков, О. В. Слободяник, О. М. Соколюк, О. О. Сороко, А. С. Сухіх, В. А. Ткаченко, П. С. Ухань [8; 9].

У той же час, питання про роль іммерсійного складника в бібліотерапевтичному читанні не досліджується.

Зважаючи на актуальність і водночас практичну нерозробленість проблеми іммерсійного складника бібліотерапевтичного читання потрібно розкрити його специфіку та роль у процесі цього читання.

Мета статті: визначити специфіку іммерсійного складника бібліотерапевтичного читання, розкрити роль у підвищенні його ефективності.

Завданнями статті:

- схарактеризувати бібліотерапевтичне читання як інструмент психологічної самопомоги, визначити його етапи, специфіку бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів;

- з'ясувати специфіку іммерсії та іммерсійних технологій;

- довести виправданість використання поняття «іммерсійний складник бібліотерапевтичного читання» та дати його визначення;

- визначити можливості підвищення ефективності використання бібліотерапевтичного читання як інструменту психологічної самопомоги шляхом використання його іммерсійного складника.

Викладення основного матеріалу. Бібліотерапевтичне читання здійснюється в межах бібліотерапії, методика якої «являє собою складне сполучення книгознавства, психології, психотерапії, психокорекції» [6, с. 11]. Проте зауважимо: нами розроблено концепцію психологічної самопомоги вчителю шляхом бібліотерапевтичного читання, яка передбачає, що педагог буде, образно кажучи, сам собі терапевтом [4].

Людина сама визначає свої проблеми, свій «особистісний запит» із метою задоволення якого звертається до читання відповідних книг. За цих умов звернення до книги передбачає його «цілеспрямований характер» [6, с. 20], і це необхідно вважати провідною відміною бібліотерапевтичного читання від інших видів читання. Не «здобуття знань», не

«естетична насолода», не інші пояснення мотивів читання, а саме задоволення «особистісних запитів» забезпечує бібліотерапевтичне читання.

Організація бібліотерапевтичного читання передбачає, що воно є цілісним процесом, який складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів: визначення «особистісного запиту»; вибір твору для читання; безпосереднє читання твору; зіставлення «особистісного запиту» та результатів читання [2, с. 23–28].

Специфіка діяльності вчителя-читача на кожному з цих етапів передбачає «присутність» (у прямому або опосередкованому вигляді) літературного твору як основи забезпечення психологічної самопомогі. Але, безумовно, провідну роль твір відіграє саме на етапі його читання.

Важливою є проблема бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів. Саме завдяки наявності цього потенціалу твір стає важливим для вчителя-читача та обирається ним для читання з метою задоволення «особистісного запиту». Для будь-якої людини будь-який літературний твір, незалежно від його естетичної цінності, може мати бібліотерапевтичний потенціал, тому що це явище має насамперед особистісний характер. Тому «під бібліотерапевтичним потенціалом літературного твору потрібно розуміти об'єктивно та суб'єктивно притаманну йому спроможність задовольнити особистісні запити, для вирішення яких людина звертається до бібліотерапевтичного читання» [5, с. 40]. Поєднання об'єктивного та суб'єктивного начал визначає специфіку бібліотерапевтичного потенціалу кожного твору, «ідеється про своєрідний емоційно-особистісно-життєводосвідний потенціал літературного твору, який для особистості є її власним вибором (тобто суб'єктивний характер), але й водночас має для цієї ж особистості об'єктивний характер, оскільки він притаманний саме цьому твору, звернення до якого в рамках бібліотерапевтичного читання вже підтверджувало свою результативність» [там само, с. 40]. Зауважимо, що твори, які мають для вчителя-читача особистісний потенціал, не можуть бути новими – це твори, до яких людина зверталася протягом життя, відповідно до цього занурювалася у створений письменником світ.

Так відбувається тому, що читання для кожної людини має гранично особистісний характер. У той же час є провідна закономірність: бібліотерапевтичне читання забезпечує «занурення» читача у створений письменником світ, що «стає морально-емоційним досвідом, якого набуваєш у начебто вигаданому, але й насправді (на рівні почуттів і переживань) цілковито «реальному» світі» [6, с. 59]. Саме на цьому етапі величезну роль відіграє імерсійний складник бібліотерапевтичного читання.

Вчені визначають, що «імерсивні технології – це група нових технологій, які мають спільну мету: створити для користувачів досвід, який опосередковує їхнє сприйняття фізичного середовища» [14]. Якщо на найзагальнішому рівні, то «імерсія» означає «занурюватися у щось» [10, с. 176]. Конкретніше поняття «імерсія» пояснюється, коли йдеться про вивчення іноземних мов: «імерсія трактується як тривале занурення студентів в іншомовне середовище

з мінімальним використанням рідномовного спілкування або ж як білінгвальне навчання» [1, с. 45]. Стосовно цього можна також припустити, що виникнення дуже поширеною наприкінці XIX початку XX століть «театральної педагогіки» пов'язане із вивчення студентами Гарварда французької мови шляхом здійснення театральних вистав цією мовою, також є своєрідним варіантом імерсії наприкінці XIX століття [11]. Отже, сучасні імерсійні технології вивчення іноземних мов певним чином продовжують пошуки найефективніших засобів вивчення цих мов із урахування сучасних освітніх можливостей.

Важливою рисою імерсійних технологій потрібно вважати те, що їх розуміють як «сукупність сучасних технологій, які створюють ефект занурення в штучно створене середовище, надаючи користувачу відчуття присутності або інтерактивної взаємодії з цифровим простором» [7, с. 154]. Крім того, їх пов'язують насамперед із цифровим простором, із можливостями сучасних засобів навчання.

У той же час, якщо сприймати імерсію саме як «занурення» у штучно створене середовище, потрібно визнати, що вона охоплює надзвичайно багато явищ. Вони постають саме як «штучно створена реальність»: кіномистецтво, театральне мистецтво, образотворче мистецтво, художня література тощо.

Кожен митець створює відповідну художню реальність, яку можна вважати водночас і штучною, і природною – оскільки вона створюється за певними законами мистецтва. Імерсійне перебування реципієнта в цій реальності спроможне забезпечити сприйняття її як такої, що впливає на особистість нарівні з дійсністю, а іноді вплив мистецтва буває набагато сильнішим, ніж та сама реальність. Відповідно до літературної творчості: письменник спроможний створити особливу «надреальність» (якою вона є в розумінні реципієнта), яка має помітні переваги над звичайним життям читача саме завдяки глибині переживань і проживань.

На етапі безпосереднього читання твору в межах бібліотерапевтичного читання відбувається, як зазначено вище, занурення читача у створену письменником художню реальність («штучну реальність»), перебування в якій стає для читача можливістю задовольнити «особистісний запит». Відповідно до цього маємо підстави стверджувати про імерсію стосовно літературного твору, яку можна назвати «імерсійним складником» бібліотерапевтичного читання.

Також відбувається певне «занурення» в літературний твір і на інших етапах бібліотерапевтичного читання.

На етапі визначення «особистісного запиту» літературні твори у свідомості та підсвідомості вчителя-читача присутні у вигляді «творів-образів», з кожним із яких пов'язані певні спогади (як джерелом задоволення «особистісних запитів»).

Ця «присутність» значно підсилюється на етапі вибору твору для бібліотерапевтичного читання, тому що (також на свідомому та підсвідомому рівнях) відбувається зіставлення «особистісного запиту» і літературних творів, які вже зарекомендували себе як такі, що спроможні цей запит задовольнити. Таке зіставлення суттєвим чином впливає на вибір твору для бібліотерапевтичного читання.

Нарешті, своєрідне «повторне занурення» у твір (вже прочитаний) відбувається після його прочитання на етапі зіставлення «особистісного запиту» та отриманих під час читання результатів.

Інтенсивність «занурення» у твір і його, так би мовити, «глибина», звичайно, на кожному з етапів бібліотерапевтичного читання різні, але й сам факт його існування сумнівів не викликає. Тому «імерсійний складник» бібліотерапевтичного читання, про який ішлося вище, має об'єктивний характер і відбиває специфіку взаємодії особистості з мистецтвом слова, зі створеною в літературному творі художньою реальністю, яка для читача може стати реальністю справжньою.

Зокрема, під «імерсійним складником» бібліотерапевтичного читання розуміємо занурення читача у художню реальність, створену письменником у творі; наслідком цього занурення стає привласнення читачем емоційного досвіду перебування у певних життєвих ситуаціях, які сприймаються ним не як штучно вигадані, а саме як реальні, та подальше використання цього досвіду у своєму житті. За рахунок цього «імерсійний складник» бібліотерапевтичного читання сприяє емоційно-психологічному відновленню читача, підвищенню його емоційної стійкості. Для читача-вчителя бібліотерапевтичне читання стає емоційно-психологічним ресурсом, який дозволяє впоратися із навантаженням, що викликано специфікою професії та умовами праці вчителя під час війни.

Результати та висновки. Погоджуємося з Н. Шарошкіною, Н. Білик, що читання є основою освіти дорослих в умовах бібліотек, а також змістом читання дорослих є розвиток умінь і навичок осмислювати словесні образи і сприймати текст у єдності форми і змісту; розвиток самостійності власних позицій, обґрунтованості оцінок, ставлення до прочитаного та володіння навичками мовленнєвої діяльності.

Авторки засвідчують, що читання є найважливішим засобом формування особистості дорослої людини, її

професійної підготовки, кваліфікації, а також запевняють, що пріоритетним напрямом діяльності будь-якої бібліотеки різних закладів освіти нині залишається просування й популяризація читання. Така робота повинна проводитися в чіткій координації всіх зацікавлених інститутів – бібліотек, закладів освіти, громадських організацій й установ, органів місцевого самоврядування [12, с. 8].

Відповідно до вищезазначеного констатуємо, що аналіз «імерсійного складника» бібліотерапевтичного читання надає можливості зробити основні висновки:

- бібліотерапевтичне читання є ефективним інструментом для здійснення вчителем психологічної самопомогі завдяки наявності значного бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів, що забезпечує задоволення «особистісних запитів»;

- імерсія та імерсійні технології забезпечують глибоке занурення реципієнта у штучно створене середовище, завдяки чому підвищується рівень засвоєння інформації та емоційність перебування в цьому середовищі;

- використання поняття «імерсійний складник» бібліотерапевтичного читання відбиває специфіку взаємодії реципієнта з мистецтвом слова та специфіку бібліотерапевтичного читання як інструменту здійснення психологічної самопомогі;

- застосування «імерсійного складника» бібліотерапевтичного читання є природним, виправданим і корисним.

Перспективи подальших розвідок теми вважаємо доцільним здійснювати за відповідними напрямками:

- підвищення «питомої ваги» застосування «імерсійного складника» бібліотерапевтичного читання на кожному з етапів читання;

- удосконалення взаємозв'язків між етапами бібліотерапевтичного читання за рахунок повноцінного використання його «імерсійного складника» на кожному з них.

Список використаних джерел

1. Боса В. П. Використання імерсивних методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці філологів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 29, т. 1. С. 43–47.
2. Гладішев В. В., Гладішева С. О. Бібліотерапевтичне читання – інструмент психологічної самопомогі вчителя. Миколаїв : ОІППО, 2020. 84 с.
3. Гладішев В. В. Модуль «Здійснення вчителем психологічної самопомогі шляхом бібліотерапевтичного читання» як чинник підвищення психологічної стійкості педагога під час війни. *Особистість та освіта в умовах сучасних соціокультурних викликів: ціннісно-світоглядні та науково-методичні аспекти* : збірник матеріалів наук.-практ. конф. 22 лютого 2024 р., м. Дніпро / наук. ред. О. Є. Висоцька. Дніпро, 2024. С. 205–207.
4. Гладішев В. В. Бібліотерапевтичне читання як інструмент психологічної самопомогі вчителя. *Компетентнісно-діяльна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти* : наук.-метод. збірник компетентнісно-орієнтовних та варіативних модулів / упоряд. Г. М. Гич ; наук. керівник В. І. Шуляр. Миколаїв : ОІППО, 2022. С. 45–57.
5. Гладішев В. В., Шуляр В. І. Бібліотерапевтичний потенціал літературних творів. *Вересень*. 2022. № 1 (92). С. 38–49. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2022.03>
6. Гладішев В. В., Шуляр В. І. Бібліотерапевтичний потенціал літературних творів : навч.-метод. посіб. Миколаїв : Центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО, 2025. 178 с.
7. Горбаченко, В. І., Коркішко, І. А. Історичні етапи розвитку імерсивних технологій в освіті. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2024. № 216. С. 152–157. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-152-157>
8. Імерсивні технології в освітньому процесі : бібліографічний покажчик праць науковців Інституту цифровізації освіти НАПН України / за наук. ред. Ю. Г. Носенко. Київ : ІЦО НАПН України, 2024. 60 с.
9. Імерсивні технології навчання : збірник есе програми авторського курсу / упоряд.: А. Артюхов, М. Віхляев. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2024. 76 с.
10. Кундеревич О. В., Кириленко К. М., Бенюк О. Б. Імерсивність як мистецька стратегія початку XXI століття (Аналіз театрального досвіду та його філософських підвалин). *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. 2022. Вип. 45. С. 174–182.
11. Театральна педагогіка. Повний посібник навичок. URL: <https://surl.li/oanjxy> (дата звернення – 6.11.2025 р.).
12. Шарошкіна Н. Г., Білик Н. І. Читання як основа освіти дорослих в умовах бібліотек. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 6 (189). С. 5–9. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6\(189\)-5-9](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6(189)-5-9) URL: <http://isp.poiippo.pl.ua/article/view/184969>
13. Шуляр В. І. Учителю як людський ресурс Нової української школи : навч. посіб. Миколаїв : МОІППО, 2020. 50 с.
14. Cami Rincon, Jorge Perez. (2025). What are immersive technologies? URL: <https://surl.li/lbgerq> (дата звернення – 5.11.2025 р.).

References

1. Bosa, V. P. (2020). Vykorystannia imersyynykh metodiv navchannia ta keis-metodu v profesiinii pidhotovtsi filolohiv [The use of immersive learning methods and the case method in the professional training of philologists]. *Innovatsiina pedahohika [Innovative pedagogy]*, 29 (1), 43-47 [in Ukrainian].
2. Hladyshev, V. V., & Hladysheva, S. O. (2020). *Biblioterapevtychne chytannia – instrument psykholohichnoi samodopomohy vchytelia [Bibliotherapy reading – a tool for psychological self-help for teachers]*. Mukolaiv: OIPPO [in Ukrainian].
3. Hladyshev, V. V. (2024). Modul "Zdiisnennia vchytel'm psykholohichnoi samodopomohy shliakhom biblioterapevtychnoho chytannia" yak chynnyk pidvyshchennia psykholohichnoi stiikosti pedahoha pid chas viiny [Module "Implementation of psychological self-help by a teacher through bibliotherapy reading" as a factor in increasing the psychological resilience of a teacher during the war]. In O. Ye. Vysotska (Ed.), *Osobystist ta osvita v umovakh suchasnykh sotsiokulturnykh vykykiv: tsinnisno-svitohliadni ta naukovy-metodychni aspekty [Personality and education in the context of modern socio-cultural challenges: value-based and scientific-methodological aspects]*: zbirnyk materialiv nauk.-prakt. konf. (pp. 205-207). Dnipro: KZVO "DANO" DOR [in Ukrainian].
4. Hladyshev, V. V. (2022). Biblioterapevtychne chytannia yak instrument psykholohichnoi samodopomohy vchytelia [Bibliotherapy reading as a tool for psychological self-help for teachers]. In H. M. Hych (Comp.), *Kompetentnisno-dialna paradyhma movno-literaturnoi ta khudozhno-estetychnoi osvity [Competency-based and active paradigm of linguistic, literary and artistic and aesthetic education]*: nauk.-metod. zbirnyk kompetentnisno-orientovnykh ta variatyvnykh moduliv (pp. 45-57). Mukolaiv: OIPPO [in Ukrainian].
5. Hladyshev, V. V., & Shuliar, V. I. (2022). Biblioterapevtychnyi potentsial literaturnykh tvoriv [Bibliotherapy potential of literary works]. *Veresen [September]*, 1 (92), 38-49. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2022.03> [in Ukrainian].
6. Hladyshev, V. V., & Shuliar, V. I. (2025). *Biblioterapevtychnyi potentsial literaturnykh tvoriv [Bibliotherapy potential of literary works]*: navch.-metod. posib. Mykolaiv: Tsent'r redaktsiino-vydavnychoi diialnosti MOIPPO [in Ukrainian].
7. Horbachenko, V. I., & Korkishko, I. A. (2024). Istorychni etapy rozvytku imersyynykh tekhnolohii v osviti [Historical stages of the development of immersive technologies in education]. *Naukovi zapysky. Pedahohichni nauky [Scientific notes. Pedagogical sciences]*, 216, 152-157. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-152-157> [in Ukrainian].
8. Lytvynova, S. H., Nosenko, Yu. H., Rashevskaya, N. V., Sokoliuk, O. M., Slobodianik, O. V., & Sukhikh, A. S. (2024). *Imersyyni tekhnolohii v osvitnomu protsesi [Immersive technologies in the educational process]*: bibliografichni pokazhchyk prats naukovtsiv Instytutu tsyvrovizatsii osvity NAPN Ukrainy. Kyiv: IChO NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
9. Artiukhov, A., & Vikhlyayev, M. (Eds.). (2024). *Imersyyni tekhnolohii navchannia [Immersive learning technologies]*: zbirnyk ese prohramy avtorskoho kursu. Lviv; Torun Liha-Pres [in Ukrainian].
10. Kunderevych, O. V., Kyrylenko, K. M., & Beniuk, O. B. (2022). Imersyynist yak mystetska stratehiia pochatku XXI stolittia (Analiz teatralnogo dosvidu ta yoho filosofsk'kykh pidvalyn) [Immersiveness as an artistic strategy of the early 21st century (Analysis of theatrical experience and its philosophical foundations)]. *Visnyk KNUKiM. Mystetstvoznavstvo [Bulletin of the KNUKiM. Art History]*, 45, 174-182 [in Ukrainian].
11. *Teatralna pedahohika. Povnyi posibnyk navychok [Theatre Pedagogy. A Complete Guide to Skills]*. Retrieved from <https://surl.li/oanxy> [in Ukrainian].
12. Sharoshkina, N. H., & Bilyk, N. I. (2019). Chytannia yak osnova osvity doroslykh v umovakh bibliotek [Reading as the basis of adult education in libraries]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 6 (189), 5-9. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6\(189\)-5-9](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6(189)-5-9) Retrieved from <http://isp.poiippo.pl.ua/article/view/184969>
13. Shuliar, V. I. (2020). *Uchytel yak liudskiy resurs Novoi ukrainskoi shkoly [The teacher as a human resource of the New Ukrainian School]*. Mukolaiv: MOIPPO [in Ukrainian].
14. Cami Rincon, & Jorge Perez. (2025). *What are immersive technologies?* Retrieved from <https://surl.li/lbgerq>.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 05.11.2025